

ספרות עברית וכללית

לבתי ספר דתיים עצמאיים

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שעתיים וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה חמישה פרקים.

פרק ראשון	—	שירת ימי הביניים	(12×2)	—	24	נקודות
פרק שני	—	מחזה	(20×1)	—	20	נקודות
פרק שלישי	—	שירה חדשה	(12×2)	—	24	נקודות
פרק רביעי	—	פרוזה (סיפור חסידי, סיפור קצר)	(10×2)	—	20	נקודות
פרק חמישי	—	נובלה וספרות מתורגמת	(12×1)	—	12	נקודות
סה"כ			—	—	100	נקודות

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: אין.

כתוב במחברת הבחינה בלבד. רשום "טיוטה" בראש כל עמוד המשמש טיוטה.
כתיבת טיוטה בדפים שאינם במחברת הבחינה עלולה לגרום לפסילת הבחינה.

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

השאלות

פרק ראשון — שירת ימי הביניים (24 נקודות)

ענה על שתיים מן השאלות 1-4 (לכל שאלה — 12 נקודות).

שירת ימי הביניים

1. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

כתנות פסים / רבי משה אבן עזרא

כתנות פסים לבש הגן / וכסות רקמה מדי דשאו,
ומעיל תשבץ עטה פלעץ / ולכליען הראה פלאו.
כל ציץ חדש לזמן חדש / יצא שוחק לקראת בואו,
אך לפניהם שושן עבר, / מלך, כי על הורם פסאו.
יצא מבין משמר עליו / וישנה את בגדי כלאו.
מי לא ישפה יינו עליו / האיש ההוא ישא חטאו!

א. כיצד מתוארת פריחת הגן באביב בשיר זה? הסבר והדגם את דבריך. (6 נקודות)

ב. הצג שניים מן הארמזים בשיר, והסבר מהו תפקידם בשיר. (6 נקודות)

2. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

ישנה בחיק ילדות / רבי יהודה הלוי

ישנה בחיק ילדות, למתי תשיכבי? / דעי כי נעורים פנערת ננערו!
הלעד ימי השחרות? קומי צאי, / ראי מלאכי שיבה במוסר שחרו,
והתנערי מן הזמן, כצפרים / אשר מרסיסי לילה יתנערו.
דאי פדרור למצא דרור ממעלה / ומתולדות ימים כימים יסערו,
היי אחרי מלכך מרדפת, בסוד / נשמות אשר אל טוב ה' נהרו!

א. הדובר בשיר מבקש מן הנשמה שלו לשנות דבר מה בחייה.

מדוע לדעתו של הדובר נשמתו זקוקה לשינוי, ובאילו דרכים הוא מנסה לשכנע אותה לעשות את השינוי?

הסבר והדגם את דבריך. (4 נקודות)

ב. הצג שניים מן האמצעים האומנותיים בשיר, והסבר את תרומתם לבניית משמעות השיר. (8 נקודות)

3. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

הבא מבול / רבי יהודה הלוי

הבא מבול ושם תכל חרבה? / ואין לראות פני ארץ חרבה,
ואין אדם ואין חיה ואין עוף - / הסף הכל ושכנו מעצבה?
ובראות הר ושוחה לי מנוחה, / וארץ הערבה לי ערבה -
ואשגח לכל עבר ואין כל, / אבל מים ושמים ותבה,
5 וליתן בהרתיחו מצולה, / ואחשב כי תהום יחשב לשובה,
ולב הים יכחש באניה, / כאלו היא ביד הים גנבה,
ויס יזעף ונפשי תעלז, כי / אלי מקדש אלהיה קרבה!

א. תאר את האווירה בבתים 1-6 בשיר, והסבר את התרומה של שניים מן הארמוזים בבתים אלה ליצירת אווירה זו.

(8 נקודות)

ב. הסבר את התרומה של הבית האחרון בשיר לעיצוב הרעיון המרכזי בשיר. (4 נקודות)

4. **אהבת הדסה / רבי שלום שבזי; לבי במזרח / רבי יהודה הלוי**

לפניך ארבעת הבתים הפותחים את השיר "אהבת הדסה", קרא אותם וענה על שלושת הסעיפים א-ג שאחריהם.

אהבת הדסה / רבי שלום שבזי

אהבת הדסה על לבבי נקשרה / ואני בתוך גולה פעמי צוללים.
לו יש רשות לי אעלה אתחברה / תוך שערי ציון אשר הם נהלים.
שחרית וערבית בת נדיבים אזכרה / לבי ורעיוני בחשק נהלים.
בנעים זמירות מנדוד אתעוררה / ואני ורעיתי ברנה צוהלים.

א. בחר מבתי השיר שלפניך בשלושה אמצעים אומנותיים, והסבר את תרומתם לבניית משמעות השיר. (6 נקודות)

ב. הסבר את הקשר בין הבית הראשון בשיר "אהבת הדסה" ובין הרעיון המרכזי בשיר "לבי במזרח". (3 נקודות)

ג. הסבר את האלגוריה בשיר "אהבת הדסה". (3 נקודות)

פרק שני — מחזה (20 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 5-6.

לישרים תהילה / רבי משה חיים לוצאטו

5. ענה על שניים מן הסעיפים א-ג שלפניך (לכל סעיף — 10 נקודות).

א. על פי המחזה, ציין שניים מן הסימנים של יושר, והסבר את משמעותם במחזה.

מהי הרלוונטיות של הסימנים האלה לחיינו? הסבר והדגם את דבריך.

ב. הצג שתיים מן העצות שסבלנות מייעצת ליושר, והסבר כיצד ישמשו עצות אלה את יושר.

ג. הצג שניים מן התיאורים שסכלות מאפיינת באמצעותם את שכל, והסבר מה תיאורים אלה מלמדים על היחס

של סכלות כלפי שכל.

6. ענה על שני הסעיפים א-ב שלפניך (לכל סעיף – 10 נקודות).

א. לפניך קטע ובו דברים שתרמית אומרת לרהב, קרא את הקטע, וענה על השאלה שאחריו.

כִּי רַק בָּזַעַת אָף וַיִּגִּיעַת נֶפֶשׁ,

לָךְ עַד הַלּוֹם הִבָּאתִי.

[...]

כֹּן קָם לַגִּידִי אִישׁ מִלְחָמָתִי שֹׁכֵל [...]

[...]

כִּי כָל־הַדָּר יִפְיֹף כָּל־יִפְעֹתָהּ,

לִוְלֵי מְזֻמּוֹתַי וְנִכְלֵי רַבּוֹ,

כָּלֶם כָּאִין, מֵאֶפֶס נִחְשְׁבוּ.

כָּסֶף וְזָהָב, חֹן כְּבוֹד וְיָפִי,

אִם מִבְּלֵי תִרְמִית יַעֲמִדוּ רָגַע

[...]

הסבר את דבריה של תרמית, וכתוב כיצד דברים אלה תורמים לעיצוב דמותה במחזה. הדגם את דבריה.

ב. לפניך קטע ובו דברים ששכל אומר ליושר. קרא את הקטע, וענה על השאלה שאחריו.

רָעִי כָאֵחַ לִי, יִוָּדַע לָךְ אִמּוֹן

כִּי צָר מְאֹד לִי עַל צָרַת נַפְשִׁיךָ,

וּכְאֲבָךְ אֶךְ כְּכֹאֲבִי יִדְעֵתִי.

[...]

אֵיכָה כְּהִיּוֹם אֶל עוֹלָם יֵאמְרוּ

בְּנוֹי, וְהֵנוּ אֶךְ תִּהְיוּ וְכֵהוּ?

[...]

[...] אֶךְ אֶת־זֶה חֲזִיתִי:

עוֹלָה כְּמוֹ פוֹרְחַת

גַּץ הַעֲלָתָהּ וְתִגְמֹל שִׁלְטָתָהּ

הסבר את דבריו של שכל, וכתוב מה הוא מבקש להשיג באמצעותם.

פרק שלישי — שירה חדשה (24 נקודות)

ענה על שתיים מן השאלות 7-9 (לכל שאלה — 12 נקודות).

7. קרא את השיר שלפניך, וענה על שני הסעיפים א-ב שאחריו.

סלמות / ה' תראל

קִשָּׁה הַטְּפוּס –

בְּסֶלֶם הָאֶרֶץ –

אֶל

זֶהְרֵי הָרְקִיעַ.

קִשָּׁה הַטְּפוּס,

מְשֻׁךְ וְאֵטִי,

רְצוּף

טִלְטּוֹת וּמֵאֲבָקִים.

אוֹיָה –

מֵה קָלָה –

הַעֲלִיָּה הַעֲלִיָּזָה

הַמְהִירָה

אֶל מְרוֹמֵי הַמַּגְלָשָׁה

הַמוֹבִילָה

לְתֵהוֹם!!!

א. הסבר את הקשר בין המבנה של השיר ובין הרעיון המרכזי בו. (6 נקודות)

ב. הצג שלושה מן הניגודים בשיר, והסבר את תרומתם לבניית משמעות השיר. (6 נקודות)

8. ממלכת דמיון / ר' בת חיים

ענה על שני הסעיפים א-ב שלפניך.

א. על פי שיר זה, מהו כוחו של הדמיון? הסבר והדגם את דבריך. בתשובתך אל תכתוב על הבית האחרון בשיר.

(6 נקודות)

ב. הסבר את התרומה של הבית האחרון בשיר לעיצוב הרעיון המרכזי בשיר. (6 נקודות)

9. שיר שלא נלמד

קרא את השיר שלפניך, וענה על השאלה שאחרי.

סדור אָבִי / א' מירסקי

סדור אָבִי בְּנֵס הַגִּיעַ אֶל־יָדִי,
בְּרִבּוֹת עֲקָלְלוֹת עֶבֶר מִיָּד אֶל־יָד,
זְכוּתָן שֶׁל־תְּפִלוֹתַי עֲמָדוֹ לְבִלְיָאֲבָד,
וְאִם אֲבָדוֹ בְּעָלְיוֹ, שָׂרָד הוּא יְחִידִי.

עֲדִין כָּל־קִמְטִיו נִרְאִים כְּבַתְחָלָה
אֲשֶׁר סִמֵּן תְּפִלוֹת שְׁעוֹד לֹא גִמְרוּ,
וְנִטְפֵי חֶלֶב בּוֹ עֲדִים הֵם לְזִכְרוֹ,
עֲגוּל דְּמָעָה צָהָב – חוֹתֶם לְבָכִי תְּפִלָּה.

סדור יִשְׁן אֶלִי כְּנוֹר יִשְׁן נִדְמָה;
תְּפִלוֹת סדור אָבִי מְסַגְּלוֹת לְבָכִי,
הַמְתַּפְּלִל בָּהֶן נוֹשָׂא כַּיָּם דָּכִי,*
וְתַעֲטֹף נִפְשׁוֹ וְלֹא יֵדַע עַד־מָה.

* דָּכִי – קול התנפצות הגלים הגדולים בים

על פי שיר זה, הסבר כיצד סידור התפילה מחבר בין העבר ובין ההווה. הבא שתי דוגמאות לדבריך.

בתשובתך כתוב גם על הדימויים בבית האחרון בשיר.

פרק רביעי — פרוזה (סיפור חסידי, סיפור קצר) (20 נקודות)

ענה על שתיים מן השאלות 10-13 (לכל שאלה — 10 נקודות).

סיפור חסידי

10. תבואת השיגעון / רבי נחמן מברסלב

לפניך קטע ובו דברים שהמלך אומר בסיפור "תבואת השיגעון". קרא את הקטע, וענה על השאלה שאחריו.
אם כן כשאנחנו לבד לא נהיה משוגעים וכל העולם יהיה משוגע, אז יהיה להפך [...], שאנחנו נהיה המשוגעים.
הסבר את דברי המלך בהקשר של הסיפור כולו. בתשובתך התייחס הן לרובד הריאליסטי של הסיפור הן לרובד האלגורי שלו.

11. וגילו ברעדה / א' כי טוב

תיאור ההתנהגות של דמויות ביצירות ספרות הוא אחד מן האמצעים לאפיון עקיף שלהן.
תאר את ההתנהגות של רבי זושא, והסבר מה התנהגות זו מלמדת עליו.

סיפור קצר

12. אחד מאלה / הרב דוד זריצקי

מן הסיפור על הקבצן, גיבור הסיפור "אחד מאלה", אפשר ללמוד על החברה הסובבת אותו.
מהי הביקורת על החברה, המשתמעת מן הסיפור? הסבר את דבריך, ובסס אותם על שתי דוגמאות מן הסיפור.

13. מעשה בזוג נעליים / הרב דוד זריצקי

ענה על שני הסעיפים א-ב שלפניך.

- א.** לפניך שלושה קטעים (1)-(3) מן הסיפור "מעשה בזוג נעליים". קרא אותם, והסבר מה אפשר ללמוד מכל אחד מן הקטעים האלה על התכונות של הדמויות המרכזיות בסיפור. (6 נקודות)
- (1) בשעת שתיית הקפה הרב מהרהר ואומר: חיפשתי בכל הספרים ולא מצאתי שיש לנעול נעליים בשעת שתיית הקפה, ומי שמצא הלכה זו, יכריז על כך ברבים, למען ידעו לדורות.
- (2) הנעליים שפשפו את רגלי, אמרה הרבנית לרב [...]
- תמה הרב, וכי מה עניין זה לנעליים? וכי צרות הן עלייך, אמר בבת שחוק, הרי גם לרגלי הן מתאימות.
- [...] אומרת הרבנית בחיוך [...] אבל אין זה נורא, רק שתי אצבעות ניגפו ויש בהן מוגלה [...] אולי תבקש ממשהו שילך במקומי לאסוף סכום כסף להכנסת כלה.
- (3) אמרה לו [לרבי] הרבנית [...] שעל פי דין אין לך ללכת בעצמך, משום שבהופעתך בבית לבקש נדבה יתנו לך יתר על המידה, כלומר הרבה מכפי יכולתם, מחמת הבושה, לכבודך בלבד יעשו זאת [...]
- ב.** לפניך קטע נוסף מן הסיפור "מעשה בזוג נעליים". קרא אותו, וענה על השאלה שאחריו.
- והן [הנעליים] השמיעו חריקות שקטות, נימוסיות [...] פעמים אף לחצו לחיצה קלה בצד זה או אחר, משל כאילו רצו לבחון את הצועדים [...] אבל כשנוכחו לדעת כי לרבנית לא אכפת [...] החרישו הנעליים.
- מהו האמצעי האומנותי הבא לידי ביטוי בקטע?
- מדוע לדעתך בחר הכותב לאפיין את דמויותיהם של הרב והרבנית ואת מערכת היחסים ביניהם דווקא באמצעות נעליים? הסבר והדגם את דבריך.
- (4 נקודות)

פרק חמישי — נובלה וספרות מתורגמת (12 נקודות)

ענה על אחת מן השאלות 14-16.

נובלה

14. וולודיה נכסף להתפלל / הרב דוד זריצקי

לפניך קטע ובו דברים שאמר רבי נחמן מברסלב, קרא את הקטע, וענה על השאלה שאחריו.
דע שעיקר התחברות ודבקות לה' יתברך הוא על ידי התפילה, כי התפילה היא שער שדרך שם נכנסין לה' יתברך
[...] ותפילה לשון התחברות [...]

הסבר והדגם כיצד הרעיון המובע בדבריו של רבי נחמן מברסלב בא לידי ביטוי בנובלה "וולודיה נכסף להתפלל".
בתשובתך הסבר גם מדוע ביקש וולודיה להתפלל.

ספרות מתורגמת

15. האישה עם הפרה / י"פ ינסן

תאר את ההקבלה (אנלוגיה) בין אנה ובין הפרה שלה, והסבר את התרומה של הקבלה זו לבניית משמעות הסיפור.

16. מהו כחול? / ראלף ל' פין

בסיפור זה באים לידי ביטוי עיוורון פיזי ועיוורון סמלי.

הסבר והדגם קביעה זו.

בהצלחה!